

Constantin PARASCHIVESCU

Magia lui Prospero

La al doilea spectacol cu *Furtuna* de Shakespeare, realizat de Liviu Ciulei în 1973, am stat pe treptele unui culoar dintre scaune la Grădina Icoanei, înghesuit între alți ghinionişti care n-au avut locuri, preţ de peste trei ore cât a ținut spectacolul. Şi *n-am simţit cum trece timpul!* Nici că stăteam ghemuit într-un loc incomod. Eram, cum s-ar zice, în altă parte, cu Prospero şi naufragiaţii lui pe insula aceea imaginată de Liviu Ciulei ca un atelier de relicve culturale. Eram într-o magie, în „cel mai dens şi mai filosofic spectacol” al său, cum îl defineşte singur. Şi era el însuşi un personaj cu însuşiri miraculoase, stăpânul unui duh care zboară sprinten cu aripile fanteziei şi însufleţeşte zărilor, cerul. Aţi văzut ce luminoşi îi sunt ochii şi ce sclipiri jucăuşe îi joacă în ei când vorbeşte despre un spectacol pe care l-a realizat? ca despre o poznă, o şotie pe seama destinului. Un Prospero care râde şi dă frumuseţe lucrurilor, întâmplărilor, desprindere de limite şi banal oamenilor. Magia artei din *Furtuna* arată, în viziunea sa, cum poate fi salvată cultura.

La 82 de ani, acest Prospero al teatrului şi al filmului românesc ne-a dăruit o exemplară confesiune despre activitatea sa de scenograf, în documentarul-artistic realizat la TVR şi difuzat în 21 februarie a.c., cu titlul inspirat din Eminescu: *Cu gânduri şi cu imagini*. Chiar şi încheie cu strofa poetului, amintind că preocuparea de a *înnegri multe pagini de-ale carierei* a avut-o încă „din zorii tinereţii”. Şi într-un interviu explicativ, precizează: „Încă din liceu am început să mâzgălesc schiţe de decor. Apoi, în 1946, la douăzeci şi trei de ani, am regizat şi am făcut decorurile pentru primul meu spectacol profesionist, *Poveste stranie*. Peste un an, în aprilie 1947, e şi actor, în spectacolul lui Ion Sava cu piesa *Golden Boy (Băiatul de aur)* de Clifford Odets, tradusă de el, unde a interpretat cu sensibilitate rolul titular şi a conceput, sub îndrumarea regizorului, decorurile. Dacă luăm în seamă anul 1946 ca început de carieră, avem aproape 60 de ani de magistrală activitate artistică, în ţară şi în străinătate, din care maestrul ne prezintă cu generozitate îndeosebi o faţetă, cea de „pictor de teatru”, cum se numea încă în prima jumătate a secolului douăzeci. Cu schiţe de decor, machete, ilustraţii şi scene din spectacole, secvenţe de film, interviuri de odinioară şi recente. Ani „de nopţi”, cum le numeşte dânsul, pentru că zilele erau consacrate activităţilor regizorale, actoriceşti, legendarei direcţii care a creat un stil inconfundabil al Teatrului Bulandra (1963–1972) şi pentru plastica spaţiului scenic nu-i rămâneau decât nopţile. „...Primele mele decoruri au avut căutare – spune dânsul – deoarece înlocuiau decorurile pictate pe pânză cu un fel de verism arhitectural”. Iar în comentariul filmului se aminteşte că în scenografie „e un constructor inefabil, forţa decorurilor sale, pe cât de izbitoare, face ca arhitectul

de odinioară, actorul de odinioară, să devină regizor al unui spațiu teatral care are o magie exemplară“.

I-au fost apreciate decorurile la multe dintre spectacolele realizate în țară, pentru unul dintre ele, nereușit, *Macbeth* de William Shakespeare, primind chiar un premiu din partea Uniunii Artiștilor Plastici (1968). Cel mai simbolic decor consideră că l-a realizat la Baia Mare, în 1970, la spectacolul *Viteazul* de Paul Anghel; douăsprezece cumpene de fântâni dispuse circular, care prin mișcări simultane de coborâre, ridicare sau încrucișare, sugerau diferite stări dramatice, de tensiune, de luptă, de biruință. Din activitatea desfășurată în deceniile nouă și zece în S.U.A., artistul se remarcă prin procedee scenografice noi, îmbinând construcția cu un stil de sugestie modern prin lumină și uneori proiecții computerizate. Mobilier ce creează spații de joc și dispare progresiv apoi, lăsând loc copacilor înalți (*Trei surori* de Cehov), fundal creat prin tehnică a colajului (*Opera de trei parale* de Bertolt Brecht), două masive ziduri despărțite de un glob de aur, reprezentând sculptural zidul Tebei (*Bacantele* de Euripide), obsesia senzualului și a erotismului în roșul aprins al decorului – „vis roșu“ (*Visul unei nopți de vară* de Shakespeare), tuburi metalice pătrate alcătuind un monument și zid de fundal cu deschideri de arc roman (*Coriolan* de Shakespeare), sugestia de casă înclinată pe spate, cu un vag aer neliniștit, deopotrivă fortăreață, mausoleu (*Din jale se întrupează Electra* de O'Neill, la Lyric Opera din Chicago, 1998), o fereastră uriașă de 20 metri pe 12, înclinată la 45 de grade, ce permitea schimbarea mai multor desene abstracte în spatele ei, cu reflexe în chip de raze solare sau zbor de păsări, ce sugerau poematice fluidul muzicii debussyene (*Pelleas și Melisande*, la Festivalul muzical de la Florența, 1991). Iar la *Cneazul Igor*, montat de Andrei Șerban la Covent Garden, folosește pentru decor lemnul nevopsit, nu fierul, socotind că „fierul, pus alături, face să plângă lemnul“.

O oră de revelații excepționale, mai ales despre creația sa din afara țării, pe care noi nu o cunoaștem direct, unde a fost și director (la Lincoln Center din New York, Teatrul Guthrie din Minneapolis) și a primit numeroase premii (Premiul „Tony“ – echivalentul teatral al „Oscarului“ – pentru remarcabila activitate de la Teatrul Guthrie, Medalia „Helen Hayes“ pentru *Șase personaje în căutarea unui autor* de Luigi Pirandello la Arena Stage din Washington, Premiul „John Housseman“ pentru contribuția sa la formarea și perfecționarea tinerilor oameni de teatru etc.). La cele obținute în țară, începând cu premiul de stat din 1961 pentru filmul *Valurile Dunării* până la titlul de Doctor Honoris Causa al U.N.A.T.C., conferit în 1997, și premiul de excelență la gala UNITER care i-a smuls lacrimi în 2001, aceste distincții de pe alte meridiane aureolează valoarea unei personalități excepționale a artei românești, pe care generația de astăzi și cele ce vor urma vor trebui s-o cunoască mai bine și să-i urmeze exemplul. Un bun prilej e și acest film produs de TVR, ai cărui realizatori merită felicitări sincere – producătorul Dan Necșulea, editorul de imagine Sebastian Chelu, directorul de imagine Viorel Sergovici, regizorul muzical Andreea Mărgineanu, organizatorul de producție Octav Lungu și neobositul redactor Doina Teodoru. Cu rafinatul comentariu al lui Marian Popescu, citit de Radu Bânzaru.